

Kalkınma ve Gelişme Stratejilerinde Endüstriyel Tasarım Disiplinin Yeri: Ar - Ge Teşvikleri

Yrd. Doç. Dr. Serkan Güneş

Anahtar Kelimeler

Ar-Ge
yenilik
endüstriyel tasarım
teşvik sistemi

Özet

Ülkemizde endüstriyel tasarım pratiğinin istenen bir düzeyde olmamasının temel sebeplerinden birisi, endüstriyel tasarım kavramının ülkemizde uygulanan teşvik sistemlerinde yer almamasıdır. Bununla beraber muğlak teşvik mevzuatlarında endüstriyel tasarımın bir Ar-Ge faaliyeti olup olmadığı, dolayısıyla teşvik kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hala belirsizliğini korumaktadır.

Sektörel gelişmenin önemli ekonomik araçlarından biri olan kamu teşviklerin bir yenilik ve ürüne ait bir katma değer faaliyeti olan endüstriyel tasarımı da kapsamı, ürün tasarımı pratiğine sanayide etkin ve geniş bir uygulama imkânı sağlayacaktır. Bu yazı ülkemizde uygulanan teşvik sistemlerinde endüstriyel tasarım kavramının yerini ve yer alması için gereken eylemleri inceleyecektir.

THE PLACE OF INDUSTRIAL DESIGN IN DEVELOPMENT AND GROWTH
STRATEGIES: R&D INCENTIVE PROGRAMS

Keywords

R&D
innovation
industrial design
incentive
programs

Abstract

Due to being outside the sphere of Turkish incentive programs, industrial design is not practiced at desired levels. Nevertheless, there are still question marks to define the relationship between industrial design and R&D within the context of incentive programs through ambiguous and complex legislations.

Incentive Programs are one of the important economical tools for industry-specific development. If incentive programs enlarge their scope in favor of industrial design and comprehend it, as an innovative and added value of the product, in industry, product design practical will find an effectual and extensive application field for itself. This article will examine the place of the industrial design concept in Turkish incentive regulations and the necessary acts to be done to get involved within stimulation systems executed.

Teşvik ve Ülkemizdeki Teşvik Sistemi

Teşvik kavramı, kamunun ülkenin kalkınma stratejilerine ve mevcut sosyal, ekonomik ve toplumsal yapılarına bağlı olarak belirli sektörlerde gelişmeleri için sağladığı maddi ve manevi destek, yardım ve özendirmeleleridir. Kamunun belirli sektörlerde sağladığı bu ayrıcalık, serbest ekonomi ruhu açısından eleştirilse de, belirli sektörlerin ve belirli coğrafi bölgelerin kalkınması için hakkaniyet esasları çerçevesinde uygulandığında etkili bir ekonomik araçtır.

Türkiye'de ilk teşvik uygulaması Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde çıkartılan 14.12.1913 tarihli Teşvik-i Sanayi Kanunu Muvakkatı'dır. Cumhuriyetin ilanı ile beraber sanayi ve kalkınma amacı ile özel sektörde sermaye birikimi yaratmak için teşvikler uygulanmış, 1930'lu yıllarda özel kesimin gelişip büyümesi için kârlı yatırım ve ticari alanların yaratılması amacına dönük uygulamalara yer verilmiştir. 1950'li yıllarda liberal ekonomi politikaları çerçevesinde hem yerli girişimlerin desteklenmesi hem de yabancı sermaye çekmek amacına dönük olan teşvikler, 1960'lı yıllarda DPT'nin kurulması ile beraber sanayileşme hedefleri doğrultusunda verilmiştir. 1980'lerde ise teşvik politikalarının temelini özel sektörün rekabet gücünü yükseltmeye yönelik politikalar oluşturmuştur (Duran,2003).

Günümüzde ülkemizde uygulanan teşvikler incelendiğinde, farklı kurumların makro ve mikro ekonomik hedefleri gerçekleştirmek için, farklı içeriklerde ve mevzuatlar dâhilinde teşvikler verdiğini görürüz. Teşvikler dağınık olmakla beraber, değışken ve mevzuat açısından karmaşıktır.

Yenilik, Ar-Ge ve Teşvikleri

Ar-Ge kavramının ne olduğuna ve neleri kapsadığına dair üzerinde uzlaşmış bir tanım bulmak zordur. Bu durum yenilik kavramı için de geçerlidir. Hal böyle iken bu konu üzerinden verilecek teşvikler, tanımların belirsizliği ve üzerinde bir fikir birliği olmadığından dolayı kimi faaliyetleri kapsar, kimi faaliyetleri de kapsam dışına atar.

Ülkemizdeki teşvik mevzuatları incelendiğinde, mevzuatların yenilik ve Ar-Ge için birer tanım (kapsam) belirlediğini görürüz. Mevzuatlar daha sonra "yanlış anlamaları engellemek" ve "tanımlardaki belirsizlikleri

gidermek" için kimi faaliyetleri kapsam dışına alır. Endüstriyel Tasarım kavramı, içerik olarak birbirine benzer mevzuat tanımları incelendiğinde, tasarım, tasarımın temel uğraşlarından birisi olan form, "bezeme ve süsleme" seviyesinde algılanmaktadır. Tasarım teknik bir faaliyet olarak görülmemektedir. Ürüne katma değer katan bir süreç olarak ele alınmamaktadır. Tanımlarda sürekli olarak zikredilen şekil (form) ile ürünün yapı, nitelik ve performans ilişkisinin sınırları belirsizdir.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) hazırladığı kalkınma planları, Ar-Ge'nin ne olduğuna dair temel alınacak metinlerden birisidir. 1960 yılında DPT'nin kurulması ile beraber ekonomik, sosyal ve kültürel politikaların ve hedeflerin tayininde ve ekonomik politikayı ilgilendiren faaliyetlerin koordinasyonu amacı ile Kalkınma Planları hazırlanmaya başlanmıştır. Beşer yıllık dönemler itibariyle hazırlanan kalkınma planları 2007'de hazırlanan 9. Kalkınma Planı ile yedi yıllık bir kestirim halinde ekonomik ve sosyal politikalar ve hedefler konusundaki yol gösterici olmaya devam etmektedir.

Özellikle son iki kalkınma planı incelendiğinde, her iki planda Ar-Ge kavramına ayrı bir önem vermektedir. Planlarda Ar-Ge'nin, sanayinin dış pazarlarda rekabet gücü kazanması için en etkin araçlardan biri olduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenle Ar-Ge faaliyetlerinin sürekli desteklenmesi ve Ar-Ge sonucu elde edilen teknolojik bilginin ürüne dönüştürülmesi öngörülmektedir. DPT planlarında Ar-Ge'nin kapsamı konusunda net bir tanım yapılmamakla beraber tasarım kavramı Ar-Ge kapsamı içinde değerlendirilmemektedir. Bu nedenle planlarda tasarım, Ar-Ge ile beraber farklı bir faaliyet alanı olarak vurgulanmıştır:

1135. Sanayi; yerel kaynakları harekete geçiren, çevre normlarına uygun üretim yapan, tüketici sağlığını ve tercihlerini gözeten, yüksek nitelikli işgücü kullanan, çağdaş işletmecilik anlayışını uygulayan, Ar-Ge'ye önem veren, teknoloji üreten, özgün tasarım ve marka yaratarak uluslararası pazarlarda yerini alan bir yapıya kavuşturulacaktır (DPT,2001).

DPT planlarının yaklaşımında endüstriyel tasarım, Ar-Ge sonucu elde edilecek teknolojik bilginin ürünleşmesinde kullanılan bir araç olup, Ar-Ge faaliyetleri ile koordineli yürütülen bir faaliyet olarak ele alınmıştır:

526. Otomotiv sanayi'nde rekabet gücünün sürdürülebilirliği için üretim alanında sağlanan yetkinlik devam ettirilecek, teknoloji geliştirme ve Ar-Ge alanlarında yetkinlik geliştirilecek, ana ve yan sanayi arasında konsept ve tasarım aşamasından başlayan bir işbirliği geliştirilecektir (DPT,2007).

DPT'nin Ar-Ge ve Endüstriyel tasarımın ilişkisine yönelik yaklaşımı ülkemizde kalkınma ve gelişim stratejilerinin temel ekonomik araçlarından olan teşvik sisteminde de gözlenmektedir. Ar-Ge konusunda ülkemizde hem vergisel destekler hem de Hazine Müsteşarlığı, TÜBİTAK ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı nakit destekleri bulunmaktadır. Vergisel destekler Gelir Vergisi Kanunu (GVK'nun 89. Md, 9. fkr.), Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK'nun 10.1. Md. KVK (5422) 86 no'lu Genel Tebliği, KVK (5520) 1 no'lu Genel Tebliği, KVK (TGB- 1,2,3,4) sirküleri) ve Katma Değer Vergisi Kanunlarında (KDVK 3065 syl Geçici md. 20) yer alan düzenlemeler ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nda (TGBK 4961 syl. Geçici md. 2) yer alan düzenlemeler halinde tanımlanabilir.

İlgili düzenlemelerde, işletmeler GVK'ya ve KVK'ya göre "İşletmeleri bünyesinde gerçekleştirdikleri münhasıran yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik Araştırma ve geliştirme harcamaları tutarının % 40'ı oranında hesaplanacak Ar-Ge indirimi" ne sahiptir (Resmi Gazete, 2005). KDVK kapsamında 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununa göre :

Teknoloji geliştirme bölgesinde faaliyette bulunan girişimcilerin, kazançlarının gelir veya kurumlar vergisinden istisna bulunduğu sürece münhasıran bu bölgelerde; ürettikleri ve sistem yönetimi, veri yönetimi, iş uygulamaları, sektörel, internet, mobil ve askeri komuta kontrol uygulama şeklinde teslim ve hizmetleri katma değer vergisinden ve TGBK'nda yönetici şirketlerin, bu kanun kapsamında elde ettikleri kazançlar ile bölgede faaliyet gösteren Gelir ve Kurumlar vergisi mükelleflerinin, münhasıran bu bölgedeki yazılım ve Ar-Ge faaliyetlerinden elde ettikleri kazançları 31.12.2013 tarihine kadar Gelir ve Kurumlar vergisinden müstesnadır (Resmi Gazete, 2005).

Yasa ve tebliğlerde yapılan tanımlar incelendiğinde, tanımların, uygulama kapsamı için yoruma açık noktalar barındırdığı söylenebilir.

Tanımlara göre:

1- Bilimsel ve teknolojik alanlardaki belirsizlikleri gidermek ve bunları aydınlatmak amacıyla, bilim ve teknolojinin gelişmesini sağlayacak yeni teknik bilgilerin elde edilmesi.

2- Yeni üretim yöntem, süreç ve işlemlerinin araştırılması veya geliştirilmesi.

3- Yeni ürünler, madde ve malzemeler, araçlar, gereçler, işlemler, sistemler geliştirilmesine yönelik olarak yeni yöntemler geliştirilmesi veya yeni teknikler üretilmesi.

4- Bir ürünün maliyetini düşürücü, kalite, standart veya performansını yükseltici yeni tekniklerin/teknolojilerin araştırılması.

5- Yeni ve özgün tasarıma dayanan yazılım faaliyetleri (Resmi Gazete, 2005),

Ar-Ge faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır. Ancak:

1- Pazar araştırması ya da satış promosyonu,

2- Kalite kontrol,

3- Sosyal bilimlerdeki araştırmalar,

4- Petrol, doğalgaz, maden rezervleri arama ve sondaj faaliyetleri,

5- İcat edilmiş ya da mevcut geliştirilmiş süreçlerin kullanımı,

6- Biçimsel değişiklikler (Tebliğin III-A bölümündeki amaçlara yönelik olmayan şekil, renk, dekorasyon vb. gibi estetik ve görsel değişiklikler),

7- Bilimsel ve teknolojik yenilik doğurmayan rutin faaliyetler (rutin veri toplama, rutin analizler için kullanılan program, yazılım vs, üretilen prototiplerin rutin ayarlamaları),

8- İlk kuruluş aşamasında kuruluş ve örgütlenmeyle ilgili araştırma giderleri,

9- Proje sonucunda geliştirilen ürüne ilişkin fikri mülkiyet haklarının korunmasına yönelik çalışmalar,

10- Numune verilmek amacıyla prototiplerden kopyalar çıkarılıp dağıtılması ve reklam amaçlı tüketici testleri,

Ar-Ge faaliyetleri dışında tutulmuştur (Resmi Gazete, 2005). Aynı şekilde "Yenilik" kavramı:

Bir fikrin; pazarlanabilir hale veya bir mal/hizmet üretiminde kullanılan yeni veya geliştirilmiş bir yöntem haline dönüştürmesidir. Bu açıdan teknolojik yenilik yapma süreci, bir dizi bilimsel, teknolojik, mali ve ticari etkinliği içerir. Şekil, renk ve dekorasyondaki değişiklikler gibi

bütünüyle görsel ve estetik değişiklikler ile ürünün yapı, nitelik ve performansını teknik açıdan değiştirmeyen, küçük tasarım ve görünüm farklarından ibaret basit değişiklikler yenilik sayılmaz. Teknolojik açıdan yeni ürün, önceki ürün kuşağıyla karşılaştırıldığında malzemesi, parçaları ve yerine getirdiği işlevler açısından, öze ilişkin, teknolojik farklar gösteren bir ürünü ifade eder.

şeklinde tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2005).

Tanımlar göz önünde bulundurulduğunda Endüstriyel Tasarım faaliyeti konusunda belirsizlikler vardır. Tasarım pratiğinin temel fonksiyonlarından olan "şekilsel" değişiklikler kapsam dışına alınmıştır. Daha da önemlisi ürün üzerinde yapılacak ve formu doğrudan etkileyecek değişikliklerin hangisinin ürünün yapı, nitelik ve performansını etkilediği veya etkilemediği kendi başına ayrı bir tartışma alanıdır. Dolayısı ile görecelidir ve her üründe ayrı olarak tartışılmalıdır. Form ile fonksiyon, dolayısıyla ürün şekli ve performans ilişkisi tasarım disiplinin temel tartışma alanlarından birisidir. Tanımlarda, tasarım da fonksiyon ile form arasında karşılıklı ve içten bağımlı ilişki göz ardı edilmiş, tanımlarda görünüm (form) ve işlev (fonksiyon) arasındaki birlik anlaşılmamıştır.

Tanımlarda böyle bir yanlış algının ortaya çıkmasının sebeplerinden birisi bazı tasarım pratisyenlerinin tasarımı çoğu kez sadece form odaklı (artistlik) ve seçkin bir uğraş alanı uygulanması ve tanıtmasıdır. Böyle bir yanlışta içinde tasarım stilize etme seviyesine ele alınmakta, işlevsel ürünler için ihtiyaç duyduğu bilimsel ve teknik altyapıyı göz ardı edilmektedir. Böyle bir zafiyet farklı sorunları beraberinde getirmektedir. Tasarımın yükselen bir değer ve iyi bir malzeme olduğundan mühendislik gibi farklı disiplinler bu olguya kayıtsız kalmamakta her uygulamanın sonuna tasarım kelimesi ekleyerek veya kendilerini tasarımcı atfederek ürün tasarımına yoğunlaşmaktadırlar.

Ar-Ge konusunda verilen nakdi destekler; yenilik tanımı çerçevesinde:

... yeni bir ürün üretilmesi, mevcut bir ürünün geliştirilmesi, iyileştirilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi veya maliyet düşürücü nitelikte yeni tekniklerin, yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi konularında yürütülen Ar-Ge nitelikli projelerin desteklenmesi, izlenmesi, sonuçlandırılması ve sonuçların

değerlendirilmesine yönelik teknik, mali, idari kurallara ve süreçlere ilişkin bilgileri içeren usul ve esasları kapsar. Yenilik, bir fikri, satılabilir, yeni ya da geliştirilmiş/iyileştirilmiş bir ürün veya mal ve hizmet üretiminde kullanılan yeni ya da geliştirilmiş bir yöntem haline dönüştürmeyi; renk ya da dekorasyondaki değişiklikler ve benzeri bütünüyle estetik alana yönelik değişiklikler ile ürünün yapı, nitelik ya da performansını teknik açıdan değiştirmeyen görünüm farklılıklarından ibaret basit değişiklikler hariç teknolojik yenilik yapma ya da yaratma süreci, bir dizi bilimsel, teknolojik/teknik, mali ve ticari etkinliği tanımlar (TÜBİTAK,2007).

Diğer vergisel teşviklerde olduğu gibi ürün üzerinde forma dönük faaliyetler göreceli bir tabana oturtulmuştur. Ancak aynı uygulama esaslarında destek sağlanacak projelerin:

- a) Kavram geliştirme,
- b) Teknolojik/teknik ve ekonomik yapılabilirlik etüdü,
- c) Geliştirilen kavramdan tasarıma geçiş sürecinde yer alan laboratuvar ve benzeri çalışmalar,
- d) Tasarım, tasarım uygulama ve tasarım doğrulama çalışmaları,
- e) Prototip üretimi,
- f) Pilot tesisin kurulması,
- g) Deneme üretimi ve tip testlerinin yapılması,
- h) Satış sonrasında ürün tasarımından kaynaklanan sorunların çözümünü faaliyetleri aşamalarından tamamını veya bir kısmını içermesi beklendiği belirtilmektedir (TÜBİTAK,2007).

Ürün tasarımı kavramı üretici ve kullanıcı için fayda sağlayan, değer yaratan, fonksiyonları mükemmelleştiren, ürünlerin formunu tayin eden kavram ve spesifikasyonları yaratma ve geliştirme hizmetidir (IDSA,2008). Tasarımcı bu kavramlar ve spesifikasyonların geliştirilmesi için üreticinin ve müşterinin gerekliliklerini toplar, verileri analiz eder ve sentezler. Dolayısıyla tasarım hizmeti, gerekliliklerin tespiti ile başlar bu gerekliliklerin tatmin edilmesi ile biter. TÜBİTAK tanımında belirlenen aşamalardan çoğu endüstriyel tasarım pratiğinde yer almasına rağmen, "tasarım" kavramından gerçekte ne kastedildiği açık değildir. Daha da doğrusu tanımlar "estetığe" yönelik form çalışmaları tasarım (veya yenilik) olarak tanımlanmazken, eğer form ancak ürün yapısı, niteliği ve performansını teknik açıdan değiştiriyorsa tasarım (veya yenilik) olarak

kabul edilmiştir. Nakdi desteklerde de vergisel teşvikler gibi bu konuda net bir söylem geliştirememiştir. TÜBİTAK desteklerindeki ürün tasarımı tanımı, bu konuda uzmanlaşmış bir disiplin olan Endüstriyel Tasarımı görmezden gelmektedir. Daha çok "mühendislik tasarımı" gibi sınırları tam olarak belli olmayan ama her nevi uzmanlığı (teknik ve bilimsel bilgi) ve yetenekleri (tasarım, ürün tasarımı, yaratıcılık, araştırma, sistem bakış açısı, karar verme, sentezleme, vb.) içinde barındırdığı iddia edilen bir faaliyet içinde ele alınmıştır. Zaten TÜBİTAK'ın Frascati Kılavuzunu temel alarak hazırladığı Doğa Bilimleri, Mühendislik ve Teknoloji, Tıbbi Bilimler, Tarımsal Bilimler, Sosyal Bilimler ve Beşeri Bilimler sınıflamasında Endüstriyel Tasarım disiplini yer almamaktadır.

Ülkemizde Ar-Ge için diğer bir destek programı Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) tarafından sağlanmaktadır. Destek programı; Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nun 98/10 sayılı Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge) Yardımına İlişkin Tebliği çerçevesinde, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) ile Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) arasında 17 Haziran 2005 tarihinde imzalanan protokol doğrultusunda, TTGV tarafından, sanayi kuruluşlarına sağlanan geri ödeme koşullu sermaye desteğinin kullanılmasına ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır.

Konu tanımlar açısından değerlendirildiğinde diğer vergisel ve nakdi desteklerden farklı olarak Ar-Ge:

Araştırma-Geliştirme Projeleri: Amacı, kapsamı, süresi, bütçesi, özel şartları, diğer kurum, kuruluş, gerçek ve tüzel kişilerce sağlanacak aynı ve/veya nakdi destek miktarları, sonuçta doğacak fikrî mülkiyet haklarının ilgililer arasındaki paylaşım esasları belirlenmiş, yeni bir ürün üretilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi, maliyet düşürücü ve standart yükseltici mahiyette yeni tekniklerin geliştirilmesi, üretimle ilgili olarak yeni bir teknoloji geliştirilmesi konusunda bilimsel esaslara uygun ve araştırma-geliştirme faaliyetlerinin her safhasını belirleyecek mahiyette hazırlanacak ve sonuçlarının faydalı araç, gereç, malzeme, ürün, yöntem, sistem ve üretim tekniklerine dönüştürülmesi veya mevcut teknoloji ile iyileştirilmeye yönelik çalışma ve teknoloji uyarlamasını ifade eder (Resmi Gazete, 1998)

şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım diğer tanımlara oranla konuyu daha geniş bir kapsamda ele almıştır. Daha da doğrusu Ar-Ge'nin içeriği detaylandırılmıştır. Yenilik tanımı ise diğer mevzuatların aynıdır. TTGV, diğer desteklerden farklı, olarak yeni bir tanımla Ar-Ge sonucu elde edilen bilginin ne şekilde ürünleşeceğine dair ipuçları vermektedir:

Teknolojik Ürün Yeniliği:

- a) Teknolojik olarak yeni bir ürün, teknolojik özellikleri veya kullanım alanları daha önce üretilen ürünlerden belirgin bir şekilde farklılık gösteren ürünlerdir. Bu tip bir inovasyon, tamamıyla yeni bir teknolojiyi veya var olan teknolojilerin yeni alanlara uygulanmasını içerebilir ya da yeni bir bilgi/bulgunun kullanıma geçirilmesinden meydana gelebilir.
- b) Teknolojik olarak iyileştirilen ürün, halen mevcut olup performansı ve/veya özellikleri belirgin bir şekilde iyileştirilen üründür. Çevreye duyarlı ürünlerin geliştirilmesi de bu kavram altında değerlendirilir (Resmi Gazete, 2008).

Bu tanımda tasarım kelimesi geçmemekle beraber, bir ürünün "yenilikçi" bir ürün olarak kabul edilmesi için iki kıstas belirlenmiştir. Bunlardan ilki ürünün şekli değil ancak kavramsal ve teknolojik anlamda daha önce üretilenlerden farklı olmasıdır. İkincisi ise performansına yönelik bir iyileştirmedir. TTGV'nin yeni ürüne dair yaklaşımı diğerlerine oranla, endüstriyel tasarım disiplini için daha doyurucu ve tatminkârdır. Çünkü ürün tasarım süreci salt şekli değil aynı zamanda kavramsal ve teknolojik yeniliklerin ürüne dâhil edildiği bir süreçtir. Kavramsal yaklaşım, kullanılan malzeme ve teknoloji, kullanım alanı ve kullanıcı profili ve gereksinimleri sonucunda ürün formu oluşur ve geliştirilir. Elbette ki minor şekil değişikliklerini yenilik diye tanımlamak temel bir hatadır. Daha da ötesi, AR-Ge'yi merkeze alan teşvik sisteminin işleyişini istismara açık bir duruma getirir ve ruhuna aykırıdır. Böyle bir durumun oluşmaması için teşvik sisteminde teşvikin verilip verilmeyeceği konusunda karar verici olan komisyonlara büyük görev düşmektedir.

Sonuç

Teşvik sistemi eğer ekonomide belirli kesimlere ayrıcalık tanıyıp destekliyorsa, sistemin dışında kalan diğer kesimlerin bu ayrıcalığın kendileri içinde yapılması için belirli gerekçelerde talepte bulunmaları

normal bir davranıştır. Sistemin hakkaniyet esasları dâhilinde işlediğinin temel göstergelerinden birisi sistemin etkinliği ve verimliliği diğeri ise sektörler arasında eşit dağıtılmasıdır.

Endüstriyel tasarım kavramı ülkemizde mevcut teşvik sistemlerinden yeterince faydalanamamaktadır. Bunun sebeplerinden biri tasarım kavramından ne kastedildiğinin tam olarak belirtilmemesidir. Tasarım süreci ürünü ancak niteliği ve teknik açıdan performansını olumlu değiştiriyorsa teşvike tabidir. Ama hangi tasarımın sadece estetik hangisinin teknik iyileştirme olduğuna kanat getirmek zordur.

Eğer teşvik sistemi Türkiye'nin rekabet gücünü arttırmayı ve ekonomik büyüme ile kalkınmayı amaçlıyorsa, ürün değer zincirinin önemli bir parçası olan ve katma değer yaratan endüstriyel tasarım disiplini kapsaması gerekmektedir. Bir yenilik ve Ar-Ge faaliyeti olan endüstriyel tasarım pratiği, mevzuatlarda hak ettiği yeri almalıdır. Bunun için Ar-Ge tanımlarına geri dönülmeli ve oynak bir terim olan tasarımdan ne kastedildiğine dair belirsizlikler aşılmalıdır.

Endüstriyel tasarımın teşvik sistemlerinden etkin bir şekilde faydalanması için, tasarım pratisyenlerine ve eğitim kurumlarına büyük görevler düşmektedir.

Teşvik sistemlerinde yer almanın temel yollarından birisi, teşvik talep eden kesimin siyasi iktidar ve bürokrasi arasında lobicilik faaliyeti yürütmesidir. Lobicilik her ne kadar toplumda çıkar sağlamak nedeni ile negatif şekilde algılansa da; demokratik sistemlerin temel mekanizmalarından birisidir. Bu nedenle ülkemizde endüstriyel tasarımcılar bir baskı grubu olarak, toplumu bilgilendirmek, siyasi ve bürokratik mekanizmayı bilinçlendirme ve karar alma süreçlerinde ihtiyaç duydukları bilgiyi sağlamak için sürdürülen bir dizi yasal boyular çerçevesinde organize eylemler yapmalıdır. Bunun için öncelikle kendi aralarında organize olmalı, uygun teknik ve yöntemleri seçmelidir. Daha sonra konu hakkında geniş bilgi sahibi olmalı ve konunun teknik yönleri hakkında karar vericilerin ihtiyaç duydukları aydınlatıcı raporları hazırlamaları gerekmektedir.

Diğer bir husus, uzman tasarımcıların karar verici olan komisyonlarda yer almalarını sağlamaktır. Böylelikle tartışmaya açık olan şekli değişikliklerin hangisinin bir yenilik içerdiği veya içermediği diğer bir

değişle değişikliklerin hangisinin ürünün yapı, nitelik ve performansını etkilediği veya etkilemediği konusunda sağlıklı bir değerlendirme yapma imkânına kavuşulacaktır.

Eğitim kurumları ise eğitim programlarına, artistlik yaklaşım kadar, endüstriyel tasarımın ihtiyaç duyduğu teknolojik ve bilimsel yaklaşımı da katmalıdır. Bilimsel ve teknolojik yetkinlikten zayıf bir eğitim sistemi profesyonel tasarımcılar yetiştirmek hedefinden uzaktır. Üreticinin ve tüketicinin taleplerinin sürekli değiştiği, teknolojinin ve ekonomik motivasyonun domine ettiği pazarlarda salt forma dayalı bir tasarım yaklaşımı ve eğitimi ilkel ve tutucu olduğu kadar, tasarım disiplinin hak ettiği konuma gelmesindeki en büyük engeldir.

Kaynaklar

DPT Resmi Web Sitesi, 8. Kalkınma Planı,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan8.pdf> (5 Kasım 2007)

DPT Resmi Web Sitesi, 9. Kalkınma Planı,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf> (5 Kasım 2007)

DURAN, Mustafa (2003). Türkiye'de Yatırımlara Sağlanan Teşvikler ve Etkinliği, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Dizisi, No:32, Hazine Yayını, Ankara.

IDSİ, <http://www.idsa.org/absolutenm/templates/?a=89&z=23>
(3 Şubat 2008)

RESMİ GAZETE, "Araştırma - Geliştirme (AR-GE) Yardımına İlişkin Tebliğ", Resmi Gazete, 04/11/1998, sayı: 23513, 1998.

RESMİ GAZETE, "Kurumlar Vergisi Genel Tebliği" Resmi Gazete, 20/02/2005, sayı: 25733, 2005.

TTGV Resmi Web Sitesi, Teknoloji Geliştirme Önerisi Başvuru Kılavuzu, <http://www.ttg.gov.tr/page.php?id=102> (5 Kasım 2007).

TÜBİTAK Resmi Web Sitesi, Sanayi Ar-Ge projeleri Destekleme Programı, <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=481&pid=478> (5 Kasım 2007)